

Znalezisko denara czeskiego króla Władysława I i inne niezwykle monety spod Radziejowa na Kujawach

B o r y s P A S Z K I E W I C Z

 73, 2018, s. 33–36

.....

The find of the denier of King Vladislaus I of Bohemia and other unusual coins from the area of Radziejów in Kuyavia (Poland)

One denier of King Vladislaus I (1140–1158–1172), type Cach 614a, was found single near Stary Radziejów (Radziejów commune and district). This is the second find of the Bohemian coin dating to the 12th century in Poland, and the first coin of the mentioned king found there. The meaning of the obverse image of this coin is not clear, in any case, it represents the king with his sword bearer. On the reverse, there is a bust of Saint Wenceslas facing, surrounded by buildings. In the same area, the following coins were discovered: a Florentine picciolo of the fourteenth or fifteenth century (the first case of a medieval silver Florentine coin found in Poland) and the denier of King Casimir the Great, minted in Cracow.

 find; denier; picciolo; Vladislaus I (II) (1140–1158–1172); Casimir the Great (1333–1370); Florence [I]; Radziejów [PL]; Kuyavia [PL].

.....

 znalezisko; denar; picciolo; Władysław I (II) (1140–1158–1172); Kazimierz Wielki (1333–1370); Florencja [I]; Radziejów [PL]; Kujawy [PL].

W 2004 roku na polach w okolicy wsi Stary Radziejów (gmina i powiat Radziejów) znaleziono czeski denar króla Władysława I (II) (1140–1158–1172).

* Prof. Borys PASZKIEWICZ, Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii (Wrocław), Borys.Paszkievicz@poczta.fm.

CZECHY, Władysław I (II) (1140–1158–1172), denar po 1158.

Av.: na tronie siedzi $\frac{3}{4}$ w prawo król w koronie, z opartym na ramieniu berłem w lewej ręce, wznosząc prawicę z wyciągniętymi dwoma palcami w kierunku stojącej $\frac{3}{4}$ w lewo postaci z mieczem opartym na prawym ramieniu (prawdopodobnie w pochwie, bo trzymany oburącz); nad prawicą władcy zawieszony krzyżyk;
legenda niewidoczna.

Rv.: popiersie męskie z odkrytą głową na wprost (przy głowie nie ma krzyżyków), w płaszczu, na trójkątnym balkonie między dwiema wieżami o spiczastych dachach, połączonymi łukiem i dachem; na szczycie słup, przy którym litery **B|Æ**; z boków dwie kulki;
legenda niewidoczna.

1. AR; 0,550 g; 16,5 mm. Moneta słabo wybita, osłabiona korozją i pęknięta, z ubytkiem.

Lit.: Cach 614a; Šmerda 255b.

Powiększenie 3:1.

Niewątpliwie mamy do czynienia z monetą rzadką. František Cach znał tylko jedno znalezisko tego denara, i to pojedyncze, z Levego Hradca. W podstawowych czeskich czasopismach numizmatycznych nie znalazłem innego w ciągu ostatnich dwu dekad. Jeśli jakichś znalezisk dokonano zatem, to raczej nielicznych, choć moneta jest sporadycznie spotykana w handlu antykwarycznym.

Awers denara Cach 614 jest bardzo podobny do awersu denara Cach 600, związanego z koronacją Władysława I (II), z przedstawieniem cesarza wręczającego koronę księciu Czech. Inne są rekwizyty, ale bardzo podobnie upozowane figury. Inny jest też nierzucający się w oczy dół przedstawienia, gdzie na denarze „koronacyjnym” pod tronem jest prostokątne *suppedion*, a na denarze Cach 614 tron stoi na łuku. Może to świadczyć — bardziej niż nieznaczną różnica koron — że moneta Cach 614 nie przedstawia cesarza, lecz króla. Tak też sądzą Luboš Polanský i Michal Mašek, którzy przedstawienie awersu zaliczają

do „motywów królewskich”.¹ Osoba dzierżąca miecz w pochwie przed władcą jest najprawdopodobniej jego miecznikiem. Zdaniem Eduarda Fiali gest władcy zdaje się być napominaniem, a cała scena może przedstawiać wysłanie brata królewskiego, Dypolda, z ekspedycją do Italii.² Wszelako postać po lewej stronie raczej okazuje miecz, niż rusza z nim do boju. Postać po prawej zaś raczej rozkazuje niż napomina.

Na rewersie przedstawienie młodego człowieka bez zarostu, bez atrybutów wojskowych lub kościelnych, słusznie uważane jest za św. Wacława,³ którego imię, choć słabo widoczne, jest wszakże dostrzegane w otoku. Powtórzona litera B na odmianie Cach 614a, znalezionej na Kujawach, nieobecna na odmianie głównej, nie została rozszyfrowana. Należy do większej grupy znaków literowych, często powtarzalnych, które pojawiają się na denarach czeskich w 2. połowie XII wieku. Motyw rewersu tego denara jest podobny do rewersu monety polskiej przypisywanej ostatnio Henrykowi II Pobożnemu. Ma ona jednak bliższe czeskie wzorce w innych denarach Władysława I (II).⁴

Znalezisko na Kujawach monety króla Władysława I (II), bez względu na typ, jest całkowicie odosobnione na tle całej Polski. Już w czasach króla Wratysława napływ monety czeskiej do Polski, niegdyś obfity, całkowicie zamarł. Znamy tylko pojedynczą monetę Władysława I (II) ze skarbu z Daszowa na Dolnym Śląsku, w pobliżu Głogowa.⁵ Okolice Radziejowa obfitowały dotąd raczej w znaleziska z XIV–XV wieku, ale w Anusinie znaleziono jeden z bardzo nielicznych polskich skarbów z początku XIII wieku. Zawierał wyłącznie monety polskie i niemieckie. Nieco późniejsze, ale jeszcze z 1. połowy XIII stulecia były: skarb z Ujmy Dużej,⁶ mały skarb ze Zgłowiączki⁷ i pojedyncza moneta z Wandynowa.⁸ Znaleziska monet z XII wieku są w Polsce w ogóle dość rzadkie i dotychczas w tym rejonie ich nie odnotowaliśmy.

Przy okazji przedstawiam dwie inne rzadkie monety znalezione w tej samej okolicy. Przed kwietniem 2005 roku znaleziono na ornym polu pod Radziejowem florencki *picciolo* z lat 1325–1422.

¹ POLANSKÝ, Luboš – MAŠEK, Michal: *Ikonografie ražeb a stručný přehled mincovnictví Vladislava II.*, in: Mašek, Michal – Sommer, Petr – Žemlička, Josef (red.), Vladislav II., druhý král z Přemyslova rodu. K 850. výročí jeho korunovace, Praha 2009, s. 119.

² FIALA, Eduard, *České denáry*, Praha 1895, s. 376.

³ POLANSKÝ, L. – MAŠEK, M.: *Ikonografie*, s. 120.

⁴ PASZKIEWICZ, Borys: *Z badań nad mennictwem wielkopolskim i śląskim XIII wieku*, in: Garbaczewski, Witold (red.): *Pieniędzy i banki w Wielkopolsce*, Poznań 2009 (= *Studia nad dziejami pieniądza i bankowości w Polsce*, t. I), s. 95–124.

⁵ KUBIAK, Stanisława: *Znaleziska monet z lat 1146–1500 z obszaru Polski. Inwentarz*, Poznań 1998, s. 12, nr 18.

⁶ KUBIAK, S.: *Znaleziska*, s. 58, nr 149.

⁷ PASZKIEWICZ, Borys: *Drugi skarb ze Zgłowiączki: początki mennictwa inowrocławskiego?*, in: Kozłowski, Jarosław – Woźniak, Marcin (red.): *Z dziejów Kujaw i Pałuk. Studia dedykowane pamięci dr. Czesława Sikorskiego*, Inowrocław 2005, s. 69–79.

⁸ HORBACZ, Tadeusz J.: *Nowe znaleziska monetarne w badaniach archeologicznych na Górnym Śląsku, Kujawach i w Polsce Środkowej*, *Wiadomości Numizmatyczne*, 44, 2000, z. 2, s. 209–210.

FLORENCJA, *picciolo* z lat 1325–1422.

Av.: słabo widoczna lilia;

legenda: [??]LORENT[??]

Rv.: półpostać św. Jan Chrzciciela w nimbie na wprost, z głową przerywającą otok, w lewej dłoni trzyma krzyż na długim trzonku, oparty na ramieniu;

legenda: S [?]OHAD[????]

2. AR; 0,30 g; 13,0 mm. Moneta słabo wybita i wytarta. Powiększenie 3:1.

Dokładna data nie jest, niestety, możliwa do ustalenia, gdyż znak menniczy jest nieczytelny.⁹ Jest to pierwszy przypadek znalezienia w Polsce średnio-wiecznej florenckiej monety srebrnej.

Przed sierpniem 2005 roku na polu w pobliżu Starego Radziejowa znaleziono denar krakowski Kazimierza Wielkiego (1333–1370).

POLSKA, Kazimierz Wielki (1333–1370), *Kraków*, denar.

Av.: popiersie w koronie na wprost;

legenda: +RPO[????]E

Rv.: orzeł w koronie, zwrócony heraldycznie w lewo

legenda: +MKSI[????]

3. AR; 0,250 g; 12 mm.

Lit.: Wysocki¹⁰ grupa XI, wariant 70–71. Powiększenie 3:1.

⁹ Dziękuję za konsultację panu prof. Andrei Saccocciemu z Padwy.

¹⁰ WYSOCKI, Ferdynand: *Skarb denarów koronnych Władysława I Łokietka i Kazimierza III. Wielkiego*, *Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne* 1894, szp. 201–215.

NumismatickĚ listy

73 • 2018 • 1–2

Vedoucí redaktor / Chief Editor: Luboř POLAŇSKÝ.

Redakce / Editors: Michal MAJEK, Luboř POLAŇSKÝ, Jiřĺ SLA MA

Redakční rada / Editorial Advisory Board: Marek CAJTHAML, Petr HAIMANN,

Dagmar KA PAROVĚ, Jiřĺ MILITKÝ, Věra NĚMEKOVĚ, Vlastimil NOVĚK,

Borys PASZKIEWICZ, Zdeněk PETR, Eduard ĚMEK, Jan VIDEMAN, Petr VOREL.

JazykovĚ redakce / Language Editor: Roman LANG.

Kontakt / Contact Address: lubos_polansky@nm.cz 224 497 283.

AnglickĚ abstrakta a resumé pĚkladenĚ / English abstracts and summaries translated by Gabriela & Vlastimil NOVĚK.

NĚRODNĚ MUZEUM

VydávĚno: NĚrodní muzeum ve spolupřĺci sĚ eskou numismatickou společností.

TechnickĚ přĺprava a grafickĚ přĺprava: Quattro-Production s. r. o.

Tisk: KleinwĚchter Holding, s. r. o.

PřĺmĚy prodej zajiřĺuje stĚnek v NovĚbudovĚ NĚrodního muzea. Distribuci povinnĚch vřĺtiskĚ, vřĺtiskĚ pro pĚdplatitele a distribuci volnĚch vřĺtiskĚ zajiřĺuje ObchodnĚ oddělení,

NĚrodní muzeum, VinohradskĚ 1, 110 00 Praha 1, telefon 224 497 159, fax 222 246 047

(ze zahraničí: telefon +420 224 497 159, fax +420 222 246 047), e-mail: publikace@nm.cz.

Zde se přĺijmĚjí i objednĚvky pĚdplatnĚho, z Ěřĺi ze zahraničí a poskytujĚ informace o cenĚch pĚdplatnĚho. LenĚm eskĚ numismatickĚ společnosti zasĚlĚ eskĚ numismatickĚ společnost,

ArmĚnskĚ 1372/10, 101 00 Praha 10 - VrĚovice, telefon 271 730 775.

VychĚzĚl dvakrĚt ročně jako dvojĚslo.

Redakční uzavřĺrky jsou 1. dubna a 1. zřĺřnĚ.

Pokyny pro autory najdete na www.nm.cz/publikace.

NĚrodní muzeum, VělavskĚ námĚstĚ 1700/68, 110 00 Praha 1 - NovĚ MĚsto.
ISSN 0029-6074 (print), 2533-5650 (online), MK PŘE 568. Praha 2019.

1.1. ECHY, Boleslav II., Cach 89.

Nalezi tĚ : Bodzia, hrob D162 [PL].

1.3. ECHY, Boleslav III., Cach 194.

Nalezi tĚ : Bodzia, hrob E864/II [PL].

2.1. ECHY, Vladivoj I., Cach 219 221?

Nalezi tĚ : Dziekanowice, hrob 4/06 [PL].

ZvřĺtĚno 2:1.

2.2. ECHY, Boleslav I., Cach 324?

Nalezi tĚ : Dziekanowice, hrob 27/96 [PL].

ZvřĺtĚno 2:1.

2.3. ECHY, Svyatopluk II., Cach 330.

Nalezi tĚ : Dziekanowice, hrob 26/99 [PL].

2.4. ECHY, Vratislav II., Cach 346.

Nalezi tĚ : Dziekanowice, hrob 28/10 [PL].

2.4. ECHY, Jaromir I., Cach 242, 248?

Nalezi tĚ : Dziekanowice, objekt XXV/02 [PL].

Vyobrazení k Ěřĺnku Stanisław SUCHODOLSKI, *Czeskie monety z X-XI wieku z cmentarzysk w miejscowociach Bodzia i Dziekanowice (Polska)*, s. 19–32.
řĺsla odpovĚdajĚ katalogu.

O b s a h

● □ Michal MAŠEK Významné životní jubileum Zdeňka Petráně	3
● □ Michal MAŠEK Portréty na mincích pergamských vládců <i>Portraits on coins of the rulers in Pergamon</i>	4
● □ Jiří SLÁMA K počátkům peněžní směny v Čechách <i>Notes to the beginning of the monetary exchange in Bohemia</i>	10
● □ Vojtěch BRÁDLE Poznámky k rozebrání denárového depotu z Čistěvsi (okr. Hradec Králové) <i>Some notes to the dispersal of the hoard of deniers from Čistěves (Hradec Králové district)</i>	15
● □ Stanisław SUCHODOLSKI Czeskie monety z X–XI wieku z cmentarzysk w miejscowościach Bodzia i Dziekanowice (Polska) <i>Bohemian coins of the 10–11th centuries from the cemeteries in Bodzia and Dziekanowice (Poland)</i>	19
● □ Borys PASZKIEWICZ Znalezisko denara českého krále Vladysława I i inne niezwykłe monety spod Radziejowa na Kujawach <i>The find of the denier of King Vladysław I of Bohemia and other unusual coins from the area of Radziejów in Kuyavia (Poland)</i>	33
● □ Marek BUDAJ Strieborné mince Žigmunda I. Luxemburského (1387–1437) a ich dopad na uhorské menové pomery <i>Silver coins of Sigismund I of Luxembourg (1387–1437) and their impact on the Hungarian monetary situation</i>	37
● □ Luboš POLANSKÝ Tři nepublikované nálezy uherských středověkých dukátů ze sbírky Národního muzea <i>Three unpublished finds of the Hungarian medieval ducats from the collection of the National Museum</i>	69
● □ Vojtěch BRÁDLE – Radek NOVÁK Dvojice nejvšších grošových nálezů z Úpicka (okr. Trutnov) <i>Two most recent hoards containing grossi found in the Úpice region (Trutnov district)</i>	85
● □ Pavel GREGOR Tlustý kruhový peníz se lvem <i>Thick round coin with lion image</i>	91
● □ Jiří RYANT Hodnocení Josefa Smolíka z roku 1915 <i>Characteristic of Josef Smolík dating to 1915</i>	97